

การเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว
อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน
Capacity Building and Strengthening of OTOP Nawatwithi Community-Based
Tourism in Ban Nong Bua, Tha Wang Pha District, Nan Province,
Through the BCG Economy Model for Sustainable Development

ศรวาสย์ สมสวัสดิ์^{1*} และ กนกวรรณ เกิดพิน²

Sorrawat Somsawat^{1*} and Kanokwan Kerdpin²

¹หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต วิทยาลัยน่าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
เลขที่ 199 หมู่ 3 ตำบลทุ่งศรีทอง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110 ประเทศไทย

¹Business Administration, Nan College, Uttaradit Rajabhat University
199 Moo 3 Thungsrithong Sub-District, Wiangsa District, Nan Province, 55110, Thailand

²หลักสูตรการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
เลขที่ 27 ถนนอินใจมี ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ 53000 ประเทศไทย

²Tourism and hotel, Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University
27 Injaimee Rd., Tha It Sub-District, Mueang Uttaradit District, Uttaradit Province, 53000, Thailand

รับบทความ: 13 สิงหาคม 2568

ปรับปรุงบทความ: 11 ธันวาคม 2568

ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 23 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว 2) พัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 50 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) หมู่บ้านหนองบัว เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

อีเมล: sorrawat.som@uru.ac.th

อาชีพหลัก คือ การทำนา และปลูกพืชไร่ มีเชื้อสายไทยลื้อจากสิบสองปันนา มีเอกลักษณ์ ด้านจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองบัว ผ้าทอไทลื้อ ที่ปักโฮมสเตย์ และผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายน้ำจืดหรือ “ไก” ศักยภาพชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มบริหารการท่องเที่ยว 2) การอบรมพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในทุกขั้นตอน และ 3) การบูรณาการแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG ปรากฏในกิจกรรมจัดการขยะ การใช้วัตถุดิบท้องถิ่น และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว แนวทางพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การส่งเสริมคนในชุมชนให้มีทักษะดิจิทัล การวางแผนการตลาดร่วมกับภาครัฐ และการอนุรักษ์อัตลักษณ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่การสร้างรายได้ เพื่อเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน

คำสำคัญ

ความเข้มแข็ง, โอท็อปวิถี, แนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Received: August 13, 2025

Revised: December 11, 2025

Accepted: December 23, 2025

Abstract

This study aimed to 1) examine the context and potential of the OTOP Nawatwithi community-based tourism in Ban Nong Bua 2) develop local personnel into systems thinkers through the Bio-Circular-Green (BCG) Economy Model and 3) propose operational guidelines to enhance the capacity and resilience of the community-based tourism sector Ban Nong Bua. This research is qualitative research. The key informants consisted of 50 individuals selected purposively. Data collection employed non-participant observation, in-depth interviews and focus group discussions. The data were analyzed using content analysis, and findings were presented descriptively. The results revealed that 1) Ban Nong Bua is located on a lowland plain traversed by the Nan River. The primary occupations are rice farming and the cultivation. The community is of Tai Lue descent from Xishuangbanna, Yunnan Province, China, and is distinguished by cultural assets including Tai Lue mural paintings at Wat Nong Bua, traditional woven textiles, homestay accommodations, and freshwater algae products locally known as “Kai.” In terms of capacity, the community has established a tourism management group 2) Provided essential skills training and fostered active participation from local residents in all stages of tourism development. And 3) Integration of the BCG approach is evident in waste management initiatives, utilization of locally sourced materials, and the development of tourism routes. Sustainable development strategies include enhancing digital skills among residents, collaborating with government agencies in marketing planning, and preserving

cultural identity and local wisdom while generating income, thereby strengthening community resilience and sustainability.

Keywords

Strengthening, OTOP Nawatwithi, Bio-Circular-Green (BCG) Economy Model, Sustainable Development

บทนำ (Introduction)

การพัฒนาสังคมไทยที่ผ่านมามีภาคชนบทและภาคเกษตรถูกมองว่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงหรือเป็นหลักอิงให้กับคนในชาติ รวมทั้งยังเป็นทางออกของสังคมไทยเมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจชุมชน หรือเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นนโยบายสำคัญและปรากฏชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่เน้นการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาบนพื้นฐานของหลักการแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิด Resilience เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ และโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) เพื่อมุ่งสู่วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ คือ การพลิกโฉมประเทศไทย สู่อสังคมนวัตกรรม เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายหลัก 5 ประการ คือ 1) การปรับโครงสร้างสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ 3) มุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) เปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคไปสู่ความยั่งยืน และ 5) สร้างความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

อาจกล่าวได้ว่าโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่รัฐบาลใช้เป็นกรอบแนวทางการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ที่เน้นการเติบโตเชิงคุณภาพ สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมไทยสู่ประชาคมโลก โดยนำจุดแข็งของประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม มาเติมเต็มด้วยองค์ความรู้ การบริหารจัดการ เทคโนโลยี นวัตกรรมและดิจิทัลสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาต่อยอดและยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตและบริการ ปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม เปลี่ยนผ่านสู่ความยั่งยืน โดยปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตและบริโภคให้มีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการกระจายความเจริญสู่ระดับภูมิภาค สร้างการมีส่วนร่วมให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาและจัดการพื้นที่ตนเองได้อย่างยั่งยืน โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มีแนวทางในการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างน้อย 5 เป้าหมาย และสอดคล้องกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของการพึ่งพาตนเอง และการรวมกลุ่มอย่างมีพลัง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2564) รวมถึงยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ที่มีแนวคิดด้านการสร้าง

ความสามารถในการแข่งขัน มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันอย่างยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

โครงการชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี เป็นโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เริ่มขับเคลื่อนการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2561 โดยบูรณาการร่วมกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ โอท็อป ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตามคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ อีกทั้งรายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการฝ่ายเดียว หรือบางกลุ่มเล็กไม่กระจายถึงประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงมีการปรับเปลี่ยนจากการผลักดันการขายผลิตภัณฑ์โอท็อป ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียวสู่การเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand driven local economy) การขายผลิตภัณฑ์อยู่ในชุมชน ที่มาจากการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูดและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุขเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างแท้จริง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561, 2-3)

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมสนับสนุน และขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนท้องถิ่น หนึ่งในภารกิจสำคัญ คือ การดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่สะท้อนอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถแข่งขันได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โครงการโอท็อปนวัตวิถี เป็นรูปแบบการต่อยอดจากโอท็อปเดิม โดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่างผลิตภัณฑ์โอท็อปกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอท่าวังผา มีบทบาทสำคัญในหลายมิติ เป็นกลไกหลักในการผลักดันและพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ วิถีชีวิต และการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ให้สามารถสร้างรายได้ กระจายโอกาส และรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดน่านได้อย่างยั่งยืน (ดวงดาว มหานิล, พันธกิจของกรมการพัฒนาชุมชน, 26 มีนาคม 2568)

ชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี เนื่องจากชุมชนนี้เป็นชุมชนชาวไทลื้อที่สืบเชื้อสายมาจากเมืองลำ แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนประมาณ 200 กว่าปี และชุมชนแห่งนี้แตกต่างจากที่อื่นนั่นก็คือ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติ มีแหล่งน้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำหลักที่ใช้ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน รวมถึงมีประเพณีเก่าแก่ คือ ประเพณีกำเมือง หรือ ประเพณี 3 ปี 4 รวงข้าว เป็นประเพณีเลี้ยงเทวดาหลวง หรือ เจ้าหลวงเมืองลำของชาวไทลื้อ พิธีกรรมนี้ได้ถือกำเนิดมาตั้งแต่ครั้งที่บรรพบุรุษของชาวไทลื้อยังอยู่ที่สิบสองปันนา เมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดน่านก็ยังสืบทอดประเพณีดังกล่าว ในขณะที่บ้านหนองบัวเป็นชุมชนที่ยังคงสืบทอด

เอกลักษณ์ของบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นที่รู้จักของคนทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ การดำเนินชีวิตตามวิถีชาวไทลื้อ การแต่งกาย รวมถึงชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ต้องการสัมผัสวิถีไทลื้อของคนในชุมชน จนได้รับการคัดเลือกจากกรมการพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีต้นแบบบ้านหนองบัว ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับเสน่ห์ของชุมชน ทั้งในด้านของสถานที่ อาหาร วิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการทำกิจกรรมกับคนในชุมชน และยังเป็นแรงหนุนเสริมสำคัญให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความเข้มแข็งโดยการใช้ความหลากหลาย ใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน สถานที่สำคัญต้องมาเยือนได้แก่ วัดหนองบัว วิหารแบบไทลื้อผสมผสานกับล้านนา และภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยถ่ายทอดมาจากหนานบัวผัน จิตรกรพื้นถิ่นเชื้อสายไทลื้อ ลายเส้นภาพวาดที่เป็นเอกลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของคนในสมัยโบราณ และภายในบริเวณวัดยังมีเฮือนไทลื้อโบราณให้ได้ศึกษาเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อ ชุมชนแห่งนี้ยังคงรักษาความดั้งเดิมแบบโบราณ เพื่อสืบสานและอนุรักษ์เอาไว้ให้นานแสนาน ข้าวลูก ข้าวหลาน ไม่ว่าจะเป็นการเล่นดนตรี การฟ้อนรำของชาวไทลื้อ และการทำผ้าทอไทลื้อเอกลักษณ์ลายผ้าจาก รุนปู่ย่าตายาย กว่าจะได้ ผ้าย 1 ต่อก หรือ 1 เส้น มีขั้นตอนที่ซับซ้อน และคงความเป็นเอกลักษณ์ ผสมผสานความดั้งเดิม ฉบับของคนไทลื้อ ที่สามารถแขวะชมและเรียนรู้วิธีการทอผ้าทอมือที่ร้านจันทร์สมการทอ และได้ดูบ้านไทลื้อ (คมคาย พรหมปัญญา, บริบทชุมชนบ้านหนองบัว, 29 มีนาคม 2568)

บ้านหนองบัว มีวิถีชีวิตและความผูกพันกับสายแม่น้ำน่านมาอย่างยาวนาน ในขณะเดียวกันแม่น้ำสายนี้ยังสร้างความอุดมสมบูรณ์ทางด้านอาหารให้กับชุมชนแห่งนี้นั่นก็คือ สาหร่ายน้ำจืด หรือทางชุมชนจะเรียกภาษาลื้อว่า สาหร่ายโก ที่เป็นพืชน้ำเศรษฐกิจของชาวชุมชนบ้านหนองบัว รวมถึงยังมีอาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ ไม่ว่าจะเป็น ยำสาหร่ายทรงเครื่อง ไชโอม ข้าวแคบสาหร่ายโก ข้าวต้มมัด สาหร่ายโก ข้าวจีรสไทย ที่รสชาติอร่อย และยังได้เสพลิ่นอายของชาวไทลื้อ พร้อมทั้งยังได้สุขภาพที่ดีอีกด้วย (นัทธมน คำครุฑ, ศักยภาพของบ้านหนองบัว, 29 มีนาคม 2568) สอดคล้องกับการศึกษาของดารณี ดวงพรหม และคณะ (2565, 500) ได้ทำการศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านทุ่งยั้ง จังหวัดอุดรธานี พบว่า แนวทางของชุมชนโอท็อปนวัตวิถีบ้านทุ่งยั้ง ความพร้อมมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความโดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน โดยการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล รวมถึงการประสานงานของภาคีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ วัลลภ วรรณโอสธ และสันติธร ภูริภักดี (2567, 217) พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโอท็อปนวัตวิถีมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สำหรับกัมพลเพ็ชรล้อมทอง และคณะ (2564, 354) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเอง ผลของการศึกษาพบว่า การสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเองนั้น รวมทั้งยังเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ชุมชนรวมตัวกันร่วมกัน วิเคราะห์ วิจัยปัญหา เพื่อหาทางออกร่วมกัน ซึ่งการรวมตัวนั้นทำให้เกิดพลังในชุมชนโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์อย่างมีระบบ

การพัฒนาทัศนคติให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วม และความตระหนักรู้ร่วมกันของผู้นำ สมาชิกในชุมชนให้สามารถคิดวิเคราะห์ลงมือทำ และมีการตัดสินใจที่เป็นอิสระ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการตนเองให้มีทิศทางที่ดีขึ้นโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการแบบพึ่งพาตนเอง รวมทั้งงานของ จิตภา สุวรรณฤกษ์ (2567, 53) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพนวัตกรรมชุมชนผ่านนวัตกรรมอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG พื้นที่ตำบลท่าหม่อไพร อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา พบว่า นวัตกรรมชุมชน สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้เรื่องโมเดลเศรษฐกิจ BCG รวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน อย่างไรก็ตามช่องว่างองค์ความรู้ที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม อาทิ การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจระยะยาว การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาโมเดลธุรกิจที่สอดคล้องกับแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอท่าม่วง จังหวัดน่าน ตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงมีความสำคัญในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อลดข้อจำกัดเดิมและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในมิติที่หลากหลาย อาทิ ด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต สามารถเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชนจากการท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนอย่างทั่วถึง ด้านสังคมและวัฒนธรรม คนในชุมชนเกิดความภูมิใจในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีการถ่ายทอดภูมิปัญญา การสร้างเครือข่ายและสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่กลับมาพัฒนาบ้านเกิด รวมถึงการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรในชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการจัดการขยะการใช้ทรัพยากรให้เกิดการใช้ซ้ำ การใช้วัตถุดิบในชุมชน เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน การบูรณาการในทุกมิติจะส่งผลให้การดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีเกิดความยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว
2. เพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG
3. เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Reviews)

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน

นิตยา โพธิ์นอก และรัชต์ แสงมเหมัต (2560, 74) กล่าวว่า การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเป็นการเสริมความสามารถเดิมที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อเพิ่มระดับความสามารถในการพัฒนาบนพื้นฐานที่ยั่งยืน ภายใต

องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากร การสนับสนุนทักษะ และเจตจำนงร่วมของชุมชน ผ่านการดำเนินงานในหลายกิจกรรมเพื่อบรรลุองค์ประกอบดังกล่าว มี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจชุมชนและสิ่งที่ชุมชนมี 2) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในประเด็นที่ชุมชนให้ความสำคัญ 3) การประเมินผลลัพธ์เพื่อวัดประสิทธิภาพของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไป อีกทั้ง ลักขมี หุ่นหว้า และคณะ (2561, 63-64) กล่าวว่า การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน คือ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีขั้นตอนพิจารณาจากสิ่งที่มีอยู่เดิมโดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น อาศัยความสามารถหรือคุณสมบัติที่อยู่ภายในสิ่งต่าง ๆ สามารถทำให้พัฒนา หรือทำให้ปรากฏเป็นรูปธรรมในชุมชน เป็นการกระทำจากหมู่คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่อาณาเขตบริเวณเดียวกันมีการใช้ทรัพยากร และมีผลประโยชน์ร่วมกันมีการนำเอาความรู้ความสามารถที่มีอยู่ภายในร่างกายออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการ เริ่มจากการให้ความสำคัญการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คนสัมพันธ์กับความรู้ ผ่านขั้นตอนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยความรู้ให้คนสัมพันธ์กับทรัพยากร และมีกระบวนการพัฒนาต้นทุนของชุมชนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

อาจกล่าวได้ว่า แนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชน เป็นการดำเนินกิจกรรมที่บุคคลในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นเจ้าของในการดำเนินกิจกรรมหรือช่วยกันดำเนินงาน มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความสามารถ และความพร้อมที่ทำงานใด ๆ ให้เกิดผลสำเร็จของชุมชนในด้านการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่า มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ การเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิตแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการบริการที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนต้องอาศัยกลไกการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมจากชุมชนเพื่อนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมตัวกันวิเคราะห์ วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เพื่อร่วมกันแสวงหาทางเลือกหรือทางออกของปัญหาเกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนก่อให้เกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน โดยประชาชนในชุมชนผ่านการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ การพัฒนาความคิดจิตสำนึก และความตระหนักของผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชนสามารถคิด ปฏิบัติ ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในการจัดการตนเองให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (กัมพล เพ็ชรล้อมทอง และคณะ, 2564, 354) ในขณะที่โกวิทย์ พวงงาม (2562, 225-226) ระบุว่า แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เป็นการสร้างพลังชุมชนเป็นระบบคุณค่าและเป็นกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคมที่ส่งเสริมให้บุคคลและผู้นำชุมชนนำศักยภาพของตนเองและภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

อาจกล่าวได้ว่า แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาความคิด จิตสำนึก และความตระหนักของผู้นำชุมชน และคนในชุมชน มีความสามารถในการคิด ปฏิบัติ ตัดสินใจที่เป็นอิสระ

พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

แนวคิดทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมสามารถเชื่อมโยงไปสู่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ ตัวอย่างของทุนทางสังคมที่มักถูกกล่าวถึง ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) เครือข่าย (Network) สถาบัน (Institution) (Putnam, 1993, 35-42) ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทุนทางสังคมเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของเอกบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมร่วมมือกัน ยิ่งเพิ่มจำนวนก็อาจเป็นผลดีในแง่เกิดการเรียนรู้ รับรู้ และส่งผ่านข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกิดคุณค่าบางอย่างที่สามารถเชื่อมโยงและยอมรับร่วมกัน สำหรับ Pretty and Ward (2001, 209-227) ได้อธิบายเกี่ยวกับทุนทางสังคมที่มีประเด็นหลักอยู่ 4 ประการ คือ 1) ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจ 2) การตอบสนองและการแลกเปลี่ยน 3) กฎระเบียบของส่วนร่วม จารีต และการลงโทษ และ 4) การติดต่อเครือข่ายและกลุ่ม

ทุนทางสังคมเริ่มปรากฏขึ้นในประเทศไทยในประมาณปี พ.ศ. 2540 ภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund: SIF) มีโครงการและกิจกรรมที่พยายามทำให้สังคมไทยหันกลับไปมองคุณค่าที่เคยมีอยู่ที่เป็นทุนเดิมแต่อาจมองข้ามไป รวมทั้งสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล รวมไปถึงสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม และทีมงานที่อยู่ในชุมชน ตลอดจนสิ่งที่เป็นศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่ม องค์กรประชาชนและเครือข่าย เป็นต้น การดำเนินการดังกล่าวได้เกิดการฟื้นฟูทุนทางสังคม ทีมที่อยู่เดิมและบางอย่างอาจเริ่มสูญหาย โดยได้พยายามให้นำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในระดับชุมชน และหลังจากนั้น คำว่าทุนทางสังคมในประเทศไทย ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง (Coleman, 1988, 95-120)

อาจกล่าวได้ว่าทุนทางสังคมเป็นทุนที่เกิดจากภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ทีมงาน ผู้นำกลุ่ม องค์กรประชาชน เครือข่าย ความร่วมมือร่วมใจ ความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือสถาบัน ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูล นอกจากนี้ยังรวมถึงความรู้ ความคิด และสติปัญญา จากแนวคิดทุนทางสังคม คนในชุมชนบ้านหนองบัวบางส่วนยังไม่เข้าใจถึงทุนทางสังคมที่ชุมชน การนำเอาแนวความคิดนี้มาใช้ให้ความรู้กับคนในชุมชน ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ว่าสิ่งที่ชุมชนมี เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความสามารถของบุคคล หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน ทรัพยากร และอีกหลายอย่างที่ชุมชนมี นั่นคือ ทุนทางสังคมที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ ก่อให้เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนดูแลช่วยกันอย่างยั่งยืน

แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ที่รัฐบาลใช้เป็นกรอบแนวทางในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศหลังสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG) ที่เน้นการเติบโตเชิงคุณภาพ สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมโยงไทยสู่ประชาคมโลก นำจุดแข็งของประเทศด้านความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้ามาเติมเต็มด้วยองค์ความรู้ การบริหารจัดการ เทคโนโลยี นวัตกรรมและดิจิทัลสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาต่อยอดและยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตและบริการ ปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม เปลี่ยนผ่านสู่ความยั่งยืน โดยปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตและบริการให้มีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการกระจายความเจริญสู่ระดับภูมิภาค สร้างการมีส่วนร่วมให้ท้องถิ่น สามารถพัฒนาและจัดการพื้นที่ตนเองได้อย่างยั่งยืน โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน Bio-Circular-Green Economy: BCG Model มีแนวทางในการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) อย่างน้อย 5 เป้าหมาย และสอดคล้องกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) ของการพึ่งพาตนเอง และการรวมกลุ่มอย่างมีพลัง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2564)

ในส่วนของคุณลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น มุ่งสู่การจัดการทรัพยากรทั้งมวลด้วยวิธีการเพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความสุข แต่ยังคงไว้ซึ่งการรักษาไว้ทางด้านวัฒนธรรม กระบวนการเชิงนิเวศทรัพยากรที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยทางพจนานุกรม บุษมาลัย และคณะ (2563, 4412-4425) ได้กล่าวถึง หลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 10 หลักการ ประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่นำมาประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีแบบใหม่อย่างคุ้มค่าประหยัด และเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในระยะยาว
2. การลดการบริโภคมากเกินไป และการลดของเสีย โดยการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ของทรัพยากร ช่วยหลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายได้ในระยะยาว และสามารถเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยเพิ่มมูลค่าและมาตรฐานการให้บริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยวมากขึ้น หรือทำให้ประทับใจจนต้องกลับไปเที่ยวซ้ำอีก
4. การประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นโดยการวางแผนพิจารณาด้านราคา และคุณค่าด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นมานำเสนอและประชาสัมพันธ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก และยังเป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น รวมถึงเป็นการป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย

6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว สามารถสร้างผลตอบแทนให้แก่คนในท้องถิ่น รักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมโดยรวม และช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

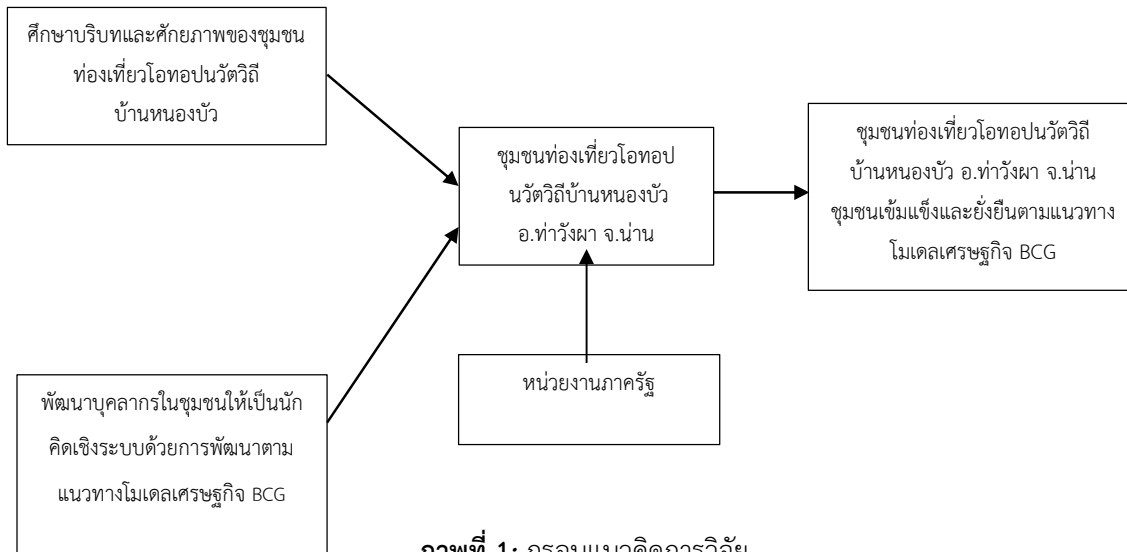
7. การศึกษาหาหรือกันอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อการร่วมงานให้ไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนการแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างร่วมกัน

8. การฝึกอบรมพัฒนาบุคคล โดยให้ความรู้ด้านแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อบุคลากรในท้องถิ่นทุกระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ด้านข่าวสารการบริการให้พร้อม และเพียงพอต่อการเผยแพร่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ และเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว สามารถทำให้ยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการแก้ปัญหา และเพิ่มคุณค่าให้แหล่งท่องเที่ยว และนักลงทุน โดยต้องมีการประเมินผลการตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทราบผลของการบริการ สามารถนำผลดังกล่าวมาปรับปรุง และแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความประทับใจ และความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

ดังนั้นการบูรณาการแนวคิดการท่องเที่ยวซึ่งหนึ่งในกลุ่มอุตสาหกรรมในการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG ด้วยเป้าหมายการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีบ้านหนองบัว เนื่องจากชุมชนมีทุนวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เพื่อนำไปสู่การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ที่ควรส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของชุมชนต่อไป การทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาสามารถกำหนดเป็นกรอบกระบวนการวิจัยดังภาพที่ 1

จากกรอบแนวคิดการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล เป็นการบูรณาการศักยภาพของชุมชน อาทิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมสู่การสร้างคุณค่าใหม่ มุ่งเน้นให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการและพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง สร้างรายได้ กระจายโอกาส และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์โมเดลเศรษฐกิจ BCG ช่วยสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของความยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็ง โครงการโอท็อปนวัตวิถีช่วยรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ ขณะเดียวกันการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าประทับใจแก่ผู้มาเยือน การพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นการสร้างรายได้ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งหมดนี้มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างชุมชนเข้มแข็ง และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การบูรณาการโมเดลเศรษฐกิจ BCG กับโอท็อปนวัตวิถี จึงเป็นกลไกสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

วิธีการวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน รวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว การพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG และเสนอแนวทางการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทางผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้ข้อคำถามที่เปิดกว้างแบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อทำการสนทนาหรือสัมภาษณ์กับประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน การพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG ผู้วิจัยคัดเลือกเป็นตัวแทนแบบเจาะจง (Purposive Sampling Selection) โดยให้ความสำคัญกับการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยและสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่เพียงพอที่จะให้ข้อสรุปที่ชัดเจน คุณสมบัติ คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชนอำเภอท่าวังผา ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำด้านวัฒนธรรมชุมชน ผู้แทนคณะบริหารชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี เพื่อค้นหาปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG ส่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เห็นข้อคำถามประกอบการตัดสินใจก่อนเข้าร่วมโครงการ หลังจากค้นหาผู้ให้ข้อมูลกลุ่มแรกที่ตรงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้ว ผู้วิจัยใช้การค้นหาผู้ให้ข้อมูล หลังจากการสอบถามถึงตัวอย่างถัดไปจากผู้ให้ข้อมูลเริ่มแรก โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกเดียวกัน เรียกว่าวิธีการดังกล่าวว่าการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ทำซ้ำต่อเนื่องจนกระทั่งข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Data saturation)

การศึกษานี้ใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จำนวน 50 ท่าน เป็นจำนวนที่ไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหรือที่เรียกว่าข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) ผ่านการกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง ร่วมกับการใช้วิจารณญาณของผู้วิจัยเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่คาดว่าจะเป็นตัวแทนที่ดี และในการนำเสนอผลการวิจัยจะไม่มีการเปิดเผยชื่อจริง แต่อาจจะใช้นามแฝง (Anonymity) ทดแทนเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ศึกษาในเดือน กุมภาพันธ์- มิถุนายน พ.ศ. 2568

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การกำหนดเครื่องมือวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3. การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยื่นขอผลการรับรองด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และผ่านการอนุมัติและเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เอกสารรับรองเลขที่ COA. No. 017/2025 URU-REC No. 023/2568 มีมาตรการการป้องกันผลกระทบด้านจริยธรรมที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนก่อนการเก็บแบบสอบถาม และหากผู้ให้ข้อมูลรู้สึกไม่สบายใจในการให้ข้อมูลหรือตอบแบบสอบถาม สามารถขอถอนตัวออกจากการวิจัยได้ทุกขณะ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ และข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับเนื่องจากการนำเสนอผลการศึกษานำเสนอเป็นภาพรวมไม่มีการอ้างอิงผลการวิจัยเป็นรายบุคคล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาบริบทของชุมชน รวมถึงบทบาท หน้าที่ คุณลักษณะและกระบวนการทำงานของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว

4.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (Primary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

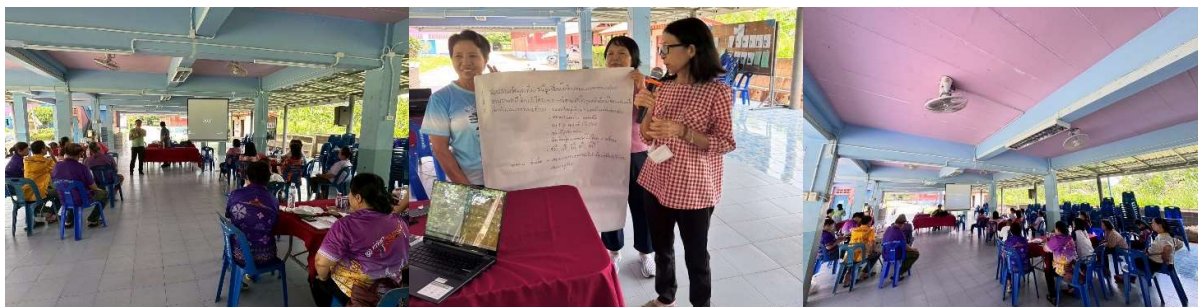
4.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Research) ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ในประเด็นของการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งในลักษณะแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ จากผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำด้านวัฒนธรรมชุมชน ผู้แทนคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว จำนวน 50 คน สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประสานงานเพื่อชี้แจงรายละเอียดกับผู้นำชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: การชี้แจงรายละเอียดกับผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอกำแพง จังหวัดน่าน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3: การลงพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4: การพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปผลเพื่อเสนอแนวทางการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อำเภอกำแพง จังหวัดน่านเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์โดยตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบแหล่งข้อมูลด้านเวลา สถานที่ และบุคคล กับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการ และสมาชิก ตามด้วยสถานที่และช่วงเวลาในการสัมภาษณ์ รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการเปรียบเทียบข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และดำเนินการสรุปข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของ (Krippendorff, 1980) โดยการจัดกลุ่มเนื้อหาหลักที่มีความหมายสอดคล้องใกล้เคียงกันตัด

ข้อมูลที่ข้าชื่อนอก เพื่อนำมาเรียบเรียงตอบคำถามตามประเด็นปัญหาวิจัย จัดทำตารางรายละเอียดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดกลุ่มเป้าหมายพร้อมทั้งระบุวันเวลา เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์ และคำถามการสัมภาษณ์เพื่อบันทึกคำตอบจากการสัมภาษณ์ ในแต่ละประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย (Results)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถี บ้านหนองบัว พบว่า บ้านหนองบัว ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 5 เป็นหนึ่งใน 7 หมู่บ้านของตำบลป่าคา อยู่ในความปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าคา สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และปลูกพืชไร่อายุสั้นในช่วงฤดูแล้ง จำพวก ข้าวโพด ยาสูบ พริก มีการเลี้ยงวัวเนื้อและวัวนมเล็กน้อย ผู้คนสืบเชื้อสายไทลื้อจากแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทางด้านศิลปกรรมของอาคารจิตรกรรมฝาผนังแบบไทลื้อที่วัดหนองบัว ผ้าทอลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ยังคงสืบทอด มีที่พักแบบโฮมสเตย์พร้อมบริการ รวมทั้งผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสาหร่ายน้ำจืด หรือทางชุมชนจะเรียกภาษาถิ่นว่า สาหร่ายไก่อ

อาณาเขต ทิศเหนือติดต่อบ้านท่าคำ หมู่ที่ 1 ตำบลริม อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดน่าน ทิศใต้ ติดต่อบ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 5 ตำบลป่าคา อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดน่าน ทิศตะวันออกติดต่อกับแม่น้ำน่าน และทิศตะวันตกติดต่อบ้านสบขุ่น หมู่ที่ 7 ตำบลป่าคา อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดน่าน

จำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือน บ้านหนองบัว มีประชากรประมาณ 700 คน ประมาณ 250 ครัวเรือน มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อร้อยละ 80 ของประชากรในพื้นที่ อีกร้อยละ 20 เป็นคนนอกพื้นที่เข้ามาอยู่อาศัย

สถานที่สำคัญ วัดหนองบัว เฮือนไทลื้อโบราณ ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP โรงเรียนหนองบัว โรงเรียนหนองบัวพิทยาคม อนุสาวรีย์เจ้าหลวงเมืองลำ และหนองบัวใหญ่

ประเพณีที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ ประเพณีกำเมือง หรือ ประเพณี 3 ปี 4 รวงข้าว เป็นประเพณีเลี้ยงเทวดาหลวง หรือ เจ้าหลวงเมืองลำของชาวไทลื้อ

อาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ เช่น ยำสาหร่ายทรงเครื่อง ไชโอม ข้าวแคบสาหร่ายไก่อ ข้าวต้มมัดสาหร่ายไก่อ ข้าวจีรสไทย เป็นต้น

ในขณะเดียวกันชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านหนองบัว อ.น้ำขุ่น จ.น่าน เป็นชุมชนที่ยังคงสืบทอดเอกลักษณ์ของบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยภาษาพูด ที่เป็นเอกลักษณ์ การดำเนินชีวิตตามวิถีชาวไทลื้อ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอน มีการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยว อบรบทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ผู้นำชุมชนร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชน และยังเป็นแรงสนับสนุนให้เกิดการสร้างงาน

สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความเข้มแข็งโดยการใช้ความหลากหลาย ร่วมกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ก่อนการพัฒนาคนในชุมชนส่วนใหญ่มีวิธีคิดแบบเส้นตรง เพื่อพิจารณาปัญหาแบบแยกส่วนและแก้ไขเฉพาะหน้า ขาดการมองเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมการจัดทำกิจกรรมกลุ่ม โดยการใช้เครื่องมือการคิดเชิงระบบด้วย Mind Mapping พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถเชื่อมโยงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน สามารถวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบได้หลายชั้น รวมถึงคาดการณ์ผลลัพธ์ระยะยาวของการตัดสินใจได้

2.1 การประยุกต์ใช้แนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG หลังจากได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย บุคลากรสามารถออกแบบโครงการชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีที่สอดคล้องกับหลัก BCG Economy Model ได้แก่ ด้าน Bio Economy การใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ ด้าน Circular Economy การลดขยะจากการท่องเที่ยว เช่น การใช้บรรจุภัณฑ์รีไซเคิล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบใช้ทรัพยากรหมุนเวียน ด้าน Green Economy การสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการใช้พลาสติกในชุมชน และชุมชนอาจจะพัฒนาโฮมสเตย์ที่ใช้พลังงานสะอาด

2.2 การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและบทบาทในชุมชนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายคนรายงานว่ามีความมั่นใจในการนำเสนอโครงการต่อการประชุมในระดับต่าง ๆ มากขึ้น และสามารถอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจ โดยใช้หลักคิดเชิงระบบ ประกอบกับหลักการโมเดลเศรษฐกิจ BCG ทำให้ได้เกิดการยอมรับจากสมาชิกชุมชน จากการการรวมตัวกันของคนในชุมชนที่ผ่านการพัฒนาในครั้งนี้ทำให้เกิดเครือข่ายนักคิดเชิงระบบในชุมชน มีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นประจำทุกเดือน รวมถึงมีการบันทึกปัญหาและหาแนวทางแก้ไขลงในระบบข้อมูลชุมชน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในอนาคต สามารถมองเห็นโอกาสการพัฒนาบุคลากรชุมชนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ควบคู่กับการฝึกทักษะการคิดเชิงระบบ ส่งผลให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีวิธีคิดที่ซับซ้อนขึ้น สามารถออกแบบโครงการที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม และสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนโอท็อปนวัตวิถীব้านหนองบัว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถীব้านหนองบัว จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็น 3 แนวทางประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะที่จำเป็น การให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่คนในชุมชน การให้ความรู้ในด้านการใช้และต่อยอดเทคโนโลยีดิจิทัลในแพลตฟอร์มออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ การให้ความรู้

ในด้านการการตลาด การบัญชี การจัดการชุมชน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งทางชุมชนสามารถนำเอาเสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และศักยภาพของทรัพยากรที่มีในชุมชน เพื่อพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพการท่องเที่ยวไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ก่อให้เกิดความยั่งยืน และเกิดรายได้ให้แก่คนในชุมชนอย่างแท้จริง

แนวทางที่ 2 การนำแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในการส่งเสริมให้ชุมชนโอท็อปวัดวิถีบ้านหนองบัว ในการพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืนใน 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้าน Bio Economy การใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ ด้าน Circular Economy การลดขยะจากการท่องเที่ยว เช่น การใช้บรรจุภัณฑ์รีไซเคิล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบใช้ทรัพยากรหมุนเวียน ด้าน Green Economy การสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการใช้พลาสติกในชุมชน การจัดการขยะ และชุมชนอาจจะพัฒนาโฮมสเตย์ที่ใช้พลังงานสะอาด

แนวทางที่ 3 การสร้างความยั่งยืนจากการพัฒนา ประกอบด้วย การสร้างแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่คนในชุมชนดูแลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เช่น บริษัททัวร์ นักท่องเที่ยว เป็นต้น การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการบริการ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น อาจเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวัดวิถีบ้านหนองบัว เป็นแนวทางที่ทำให้ชุมชนได้แสดงถึงศักยภาพการมีส่วนร่วมและขีดความสามารถในการพัฒนาให้ชุมชนมีความพร้อม มีการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

1. จากผลการศึกษาชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวัดวิถีบ้านหนองบัว สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบ มีแม่น้ำน่านไหลผ่าน ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และปลูกพืชไร่อายุสั้นในช่วงฤดูแล้ง จำพวก ข้าวโพด ยาสูบ พริก มีการเลี้ยงวัวเนื้อและวัวนมเล็กน้อย ผู้คนสืบเชื้อสายไทลื้อจากแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยเอกลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมของอาคารจิตรกรรมฝาผนังแบบไทลื้อที่วัดหนองบัว ผ้าทอลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ยังคงสืบทอด มีที่พักแบบโฮมสเตย์พร้อมบริการ รวมทั้งผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสาหร่ายน้ำจืด หรือทางชุมชนจะเรียกภาษาล้านว่า สาหร่ายโก สถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดหนองบัว เือนไทลื้อโบราณ ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP โรงเรียนหนองบัว โรงเรียนหนองบัวพิทยาคม อนุสาวรีย์เจ้าหลวงเมืองลำ และหนองบัวใหญ่ ประเพณีที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ ประเพณีกำเมือง หรือ ประเพณี 3 ปี 4 รวงข้าว เป็นประเพณีเลี้ยงเทวดาหลวง หรือ เจ้าหลวงเมืองลำของชาวไทลื้อ อาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ เช่น ยำสาหร่ายทรงเครื่อง ไชโอม ข้าวแคบสาหร่ายโก ข้าวต้มมัดสาหร่ายโก ข้าวจีรสไทย เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ เอลิมพร วรพันธุ์กิจ และคณะ (2567, 968) พบว่า ด้านศักยภาพชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนควรเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การจัดประชุมวางแผนและดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การจัดเก็บข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนประจำปีรวมถึงการสร้างเครือข่ายและพันธมิตร

ภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาจุติบริการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ ดาราณี ดวงพรหม และคณะ (2565, 500-501) พบว่า ศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตกรรมวิถียั่งยืน จังหวัดอุดรธานี อยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มอาชีพที่มีศักยภาพมากที่สุด คือ กลุ่ม การเรียนรู้อาหารแปรรูป รองลงมา คือ กลุ่มฟ่อนรำ และกลุ่มจักสาน ตามลำดับ สำหรับแนวทางการเพิ่มศักยภาพศักยภาพชุมชน พบว่า ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ชีวิตและการประกอบอาชีพ จุดดึงดูดการท่องเที่ยวมีความโดดเด่นมีจุดขายที่ชัดเจน สามารถนำมาใช้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

2) จากผลการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดล เศรษฐกิจ BCG จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ พบว่า ก่อนการพัฒนาคนในชุมชนส่วนใหญ่มีวิธีคิดแบบเส้นตรง คือ มองปัญหาแบบแยกส่วนและ แก้ไขเฉพาะหน้า ขาดการมองเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมการจัดทำ กิจกรรมกลุ่ม โดยการใช้เครื่องมือการคิดเชิงระบบ ด้วย Mind Mapping พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถเชื่อมโยงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน สามารถวิเคราะห์สาเหตุและ ผลกระทบได้หลายชั้น รวมถึงคาดการณ์ผลลัพธ์ระยะยาวของการตัดสินใจได้ การประยุกต์ใช้แนวทางโมเดล เศรษฐกิจ BCG หลังจากได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย บุคลากรสามารถออกแบบโครงการ ชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตกรรมวิถียั่งยืนที่สอดคล้องกับหลัก BCG Economy Model ได้แก่ ด้าน Bio Economy การใช้วัตถุดิบท้องถิ่น ด้าน Circular Economy การลดขยะจากการท่องเที่ยว ด้าน Green Economy การสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีัญญา ประสพพิงชนะ (2568, 144) พบว่า การเชื่อมโยงกับแนวคิดนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจากฐานรากความเข้มแข็งจากภายในประกอบด้วย ความหลากหลายทางชีวภาพและความ หลากหลายทางวัฒนธรรม นำองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอด และยกระดับมูลค่าการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นรากฐานในการขับเคลื่อน การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและบทบาทในชุมชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่รายงานว่ามีความมั่นใจใน การนำเสนอโครงการต่อการประชุมในระดับต่าง ๆ มากขึ้น สามารถอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจโดยใช้หลัก คิดเชิงระบบ ประกอบกับหลักการโมเดลเศรษฐกิจ BCG ทำให้ได้เกิดการยอมรับจากสมาชิกชุมชน จากการ การรวมตัวกันของคนในชุมชนที่ผ่านการพัฒนาในครั้งนี้ทำให้เกิดเครือข่ายนักคิดเชิงระบบในชุมชนมีการ ประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นประจำทุกเดือน และมีการบันทึกปัญหา และหาแนวทางแก้ไขลงในระบบข้อมูล ชุมชน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในอนาคต ในการพัฒนาบุคลากรชุมชนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ควบคู่กับ การฝึกทักษะการคิดเชิงระบบ ส่งผลให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีวิธีคิดที่ซับซ้อนขึ้น สามารถออกแบบโครงการที่ เชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม และสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อความเข้มแข็งและ ยั่งยืนของชุมชนโอท็อปนวัตกรรมวิถียั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตาภา สุวรรณฤกษ์ (2567, 57) พบว่า นวัตกรรมชุมชนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องการใช้โมเดลเศรษฐกิจ BCG วิเคราะห์สถานการณ์ในชุมชน

จัดทำข้อมูลชุมชน สภาพาท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา พบว่า บุคลากรในชุมชนโอท็อปนวัตกรรมบ้านหนองบัวสามารถประยุกต์ใช้ความรู้จากโมเดลเศรษฐกิจ BCG ร่วมกับทักษะการคิดเชิงระบบในการวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนได้อย่างลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น สามารถมองเห็นศักยภาพทรัพยากร และปัญหาที่เกี่ยวข้องในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม การใช้เครื่องมือคิดเชิงระบบ เช่น Mind Mapping ช่วยให้การจัดทำข้อมูลชุมชนและข้อมูลด้านการท่องเที่ยวมีความเป็นระบบมาก พร้อมทั้งสามารถนำผลการวิเคราะห์ไปออกแบบกิจกรรมหรือโครงการตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่น การลดขยะในเส้นทางท่องเที่ยว หรือการส่งเสริมพลังงานสะอาดในชุมชน การประยุกต์ใช้ทั้ง BCG และการคิดเชิงระบบนี้ ทำให้ชุมชนมีฐานข้อมูลที่ถูกต้องสำหรับการตัดสินใจวางแผนการพัฒนาได้แม่นยำขึ้น

3) จากผลการศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตกรรมบ้านหนองบัว และการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เป็นนักคิดเชิงระบบด้วยการพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG ผู้วิจัยสามารถเสนอแนวทางการดำเนินการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตกรรมบ้านหนองบัว ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็น 3 แนวทางประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะที่จำเป็น การให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่คนในชุมชน การให้ความรู้ในด้านการใช้และต่อยอดเทคโนโลยีดิจิทัลในแพลตฟอร์มออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ การให้ความรู้ในด้านการการตลาด การบัญชี การจัดการชุมชน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ชุมชนสามารถนำเสนอแนะ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และศักยภาพของทรัพยากรที่มีในชุมชน มาพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อการท่องเที่ยว สามารถนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ก่อให้เกิดความยั่งยืนและเกิดรายได้ให้แก่คนในชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของอนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธนาภา โรจนตระกูล (2565, 427) พบว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนที่เป็นรากฐานของสังคมที่เป็นวิถีชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม มีความจำเป็นต้องสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับฐานรากจนนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง สงบสุข และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยต้องส่งเสริมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่การร่วมกันวางแผนการบริหารพัฒนา การดำเนินงาน การประเมินผล และเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากชุมชนโดยคนในชุมชนต้องเป็นผู้จัดการ เป็นผู้คิด เป็นผู้ทำ ซึ่งเป็นกระบวนการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการศึกษาของ ธัญญรัตน์ ลิ่นฤทัย และคณะ (2568, 69) พบว่า ความต้องการในการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการชุมชนด้านการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ต้องอาศัยการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ การบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างความแตกต่างของธุรกิจโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การทำการตลาดในยุคดิจิทัล และความต้องการความรู้ทักษะด้านการจัดทำ

แผนโปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่าน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวภายนอกได้รู้จัก

แนวทางที่ 2 การนำแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในการส่งเสริมให้ชุมชนโอท็อปวิถีบ้านหนองบัว ในการพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืนใน 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้าน Bio Economy การใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ ด้าน Circular Economy การลดขยะจากการท่องเที่ยว เช่น การใช้บรรจุภัณฑ์รีไซเคิล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบใช้ทรัพยากร หมุนเวียน ด้าน Green Economy การสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการใช้ พลาสติกในชุมชน การจัดการขยะ และชุมชนอาจจะพัฒนาโฮมสเตย์ที่ใช้พลังงานสะอาด สอดคล้องกับ การศึกษาของศรัณญา ประสพชิงชนะ (2568, 141-143) พบว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนภายใต้ นโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ถนนมิตรสัมพันธ์ จังหวัดชลบุรี จากการศึกษา เส้นทางทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 3 เส้นทาง ประกอบด้วย 1) เส้นทางท่องเที่ยว เพิ่ม พลังบุญ หนุนพลังใจ 2) เส้นทางท่องเที่ยว สร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ และ 3) เส้นทางท่องเที่ยว เรียนรู้ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต อาจกล่าวได้ว่าการนำแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG มาใช้ส่งเสริม ชุมชนโอท็อปวิถีบ้านหนองบัวให้เติบโตอย่างยั่งยืนใน 3 ด้านที่สำคัญ ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและ เชื่อมโยงศักยภาพของชุมชนเข้ากับทิศทางการพัฒนา ควบคู่กับการมีส่วนร่วม การพัฒนาคนในชุมชนให้มี ทักษะการคิดเชิงระบบ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาเห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยต่าง ๆ และวางแผนการ พัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมทักษะด้านการตลาดดิจิทัล การจัดการธุรกิจ การเล่าเรื่อง วัฒนธรรม (Storytelling) และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะช่วยยกระดับศักยภาพของชุมชนและสร้าง เครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งจะทำให้ชุมชนโอท็อปวิถีบ้านหนองบัว สามารถเติบโตอย่างยั่งยืน

แนวทางที่ 3 การสร้างความยั่งยืนจากการพัฒนา ประกอบด้วย การสร้างแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่ คนในชุมชนดูแลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมชุมชน เช่น บริษัททัวร์ นักท่องเที่ยว เป็นต้น การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาบริการ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชน ท่องเที่ยวโอท็อปวิถีบ้านหนองบัว เป็นแนวทางที่ทำให้ชุมชนได้แสดงถึงศักยภาพการมีส่วนร่วมและขีด ความสามารถในการพัฒนาให้ชุมชนมีความพร้อม มีการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม เพื่อความมั่นคง มั่ง คั่ง ยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ วชิราภรณ์ ชมภูเมืองขึ้น และคณะ (2568, 143) พบว่า แนวทาง การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถี มีการจัดตั้งเครือข่ายดำเนินการในระดับจังหวัด การพัฒนาการ ประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการศึกษา ของดารานี ดวงพรหม และคณะ (2565, 508) พบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถี บ้านทุ่งยั้ง จ.อุดรธานี จากการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีการสร้าง จุดขายที่ชัดเจนจากการสืบค้นข้อมูลชุมชนท่องเที่ยวในสื่อดิจิทัลต่าง ๆ รวมถึงมีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว พร้อมด้วยเส้นทางการประชาสัมพันธ์ ปฏิทินการท่องเที่ยว ของภาคีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว รวมถึงต้องมี

แนวทางการจัดแพ็คเกจทัวร์ที่ปรากฏกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของบริษัททัวร์ต่าง ๆ ที่ดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุป (Conclusion)

ชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถีบ้านหนองบัว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบริมแม่น้ำน่าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกพืชไร่อายุสั้น ชุมชนมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่อพยพมาจากสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน และยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านภาษา ศิลปกรรม การแต่งกาย ขนบธรรมเนียม และภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ได้อย่างชัดเจน แหล่งท่องเที่ยวสำคัญประกอบด้วยวัดหนองบัวที่มีจิตรกรรมฝาผนังไทลื้อ ผ้าทอลายโบราณ โฮมสเตย์ และผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายน้ำจืด รวมถึงประเพณีสำคัญอย่างประเพณีกำเมือง อาหารพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยวและพัฒนาทักษะของคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ศักยภาพและอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นจุดขาย

ในด้านการพัฒนาบุคลากรให้เป็นนักคิดเชิงระบบตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG พบว่า ก่อนการพัฒนาคนในชุมชนส่วนใหญ่มองปัญหาแบบแยกส่วนและแก้ไขเฉพาะหน้า ขาดการเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมและใช้เครื่องมือคิดเชิงระบบ เช่น Mind Mapping กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงพิจารณาถึงสาเหตุและผลกระทบหลายระดับ รวมทั้งคาดการณ์ผลลัพธ์ในระยะยาวได้ การประยุกต์ใช้โมเดล BCG ทำให้บุคลากรสามารถออกแบบโครงการที่เน้น Bio Economy เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร Circular Economy เช่น การลดขยะและใช้ทรัพยากรหมุนเวียน และ Green Economy เช่น การลดพลาสติกและส่งเสริมพลังงานสะอาด นอกจากนี้ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม โดยคนในชุมชนมีความมั่นใจมากขึ้นในการนำเสนอโครงการต่อเวทีต่าง ๆ จนเกิดเครือข่ายนักคิดเชิงระบบ ที่ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการจัดการชุมชน

สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน งานวิจัยเสนอ 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมผ่านการฝึกอบรมทักษะด้านกฎหมาย การตลาด การบัญชี การจัดการ และเทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2) การประยุกต์ใช้โมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนในมิติ Bio Economy, Circular Economy และ Green Economy และ 3) การสร้างความยั่งยืนจากการพัฒนาโดยให้คนในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมดูแลแหล่งท่องเที่ยว ใช้เทคโนโลยีวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แนวทางเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาศักยภาพคนและการคิดเชิงระบบ ควรต่อยอดการฝึกอบรมด้านการคิดเชิงระบบให้เป็นกิจกรรมประจำปีของชุมชน โดยการใช้เครื่องมือ Mind Mapping การวิเคราะห์สาเหตุผลกระทบ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถมองปัญหาอย่างบูรณาการทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ต้องเข้ามามีบทบาทในการเป็นพี่เลี้ยงให้ชุมชน ในการออกแบบและติดตามกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อช่วยให้ชุมชนพัฒนาเป็นเครือข่ายนักคิดเชิงระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการติดตามผลในระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เช่น รายได้ คุณภาพชีวิต และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชน หลังจากการนำโมเดลเศรษฐกิจ BCG และการคิดเชิงระบบไปใช้ รวมถึงการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตกรรมวิถีสวน ๆ กับชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถีสวนบ้านหนองบัว เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จ เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับใช้กับพื้นที่อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (2564). *ยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564 – 2569*. <https://www.bcg.in.th/news/bcg-strategy-2564-2569/>
- กัมพล เพชรล้อมทอง, สุรภา เอสกุล, และธนัสถา โรจนตระกูล. (2564). กระบวนการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตน. *วารสารร้อยแก่นสารวิชาการ*, 6(12), 354-368. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/249961/170799>
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: ธรรมสาร.
- จิตาภา สุวรรณฤกษ์. (2567). การพัฒนาศักยภาพนวัตกรชุมชนผ่านนวัตกรรมอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG พื้นที่ตำบลท่าหมอไพร อำเภอนะสัง จังหวัดสงขลา. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 6(1), 53-62. <https://so10.tci-thaijo.org/index.php/taatj/article/view/1126/788>
- เฉลิมพร วรพันธ์กิจ, เอกพล วงศ์เสรี, พรณวดี กิตติอุดมรัตน์, วนิดา หาญเจริญ, และกมลวรรณ กิตติอุดมรัตน์. (2567). การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์แบบครบวงจรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านลิพอนใต้ อำเภอดงหลวง จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 14 (3), 968-988. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/276276/177945>
- ดารณี ดวงพรหม, ชลิดา ศรีสุนทร, อรรณพ ต.ศรีวงศ์ และวสุธา อุษพิตัง. (2565). แนวทางการเพิ่มศักยภาพ

- ชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตวิถีบ้านทุ่งยั้ง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยการบริหารการพัฒนาพื้นที่*, 12(3), 500-510. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/262118/171650>
- ธัญญารัตน์ ลั่นฤทัย, นุชจรี ทิยะบุญ, ทิพย์วรรณ ทนไผ่, สันต์ฤทัย เจนสมบูรณ์, รวิปริยา จิระนนทราพร, และอิสริย์ ดิยะพิพัฒน์. (2568). การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *วารสารนวัตกรรมสังคมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต*, 19 (1), 59-75. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/FEU/article/view/276905/179568>
- นิตยา โพธิ์นอก และรัชติ แสงมทะหมัด. (2560). การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อใช้สิทธิในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 5(2), 70-93. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244104
- ปพน บุขยมาลัย, ศรีนทร์ญา จังจรัส, สุวิมล แซ่ก่อง, อีสัยส มะเก็ง, มะพาริ กะมุณี, สุวิมล อิสระธนาชัยกุล, และมูบตี อุเต็น. (2563). การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี: กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา. In *Proceedings การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางแสน ครั้งที่ 17* (น. 4412–4425). https://esd.kps.ku.ac.th/kuk-gallery/article_17/full_17_22Jan.pdf
- ลักขมี พุ่มหว่า, ธราภรณ์ อิราภรณ์, และภาวิน ชินะโชติ. (2561). การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการทีมงาน: กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านชุมชนเปรมฤทัย เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19 (1), 63-72. https://re.kbu.ac.th/pdf_read.php?type=full&p_id=6EA039EF-8416-4983-9B0F-BF771D1A6918
- วชิราภรณ์ ชมภูเมืองชื่น, อารีย์ บินประทาน, และเลห์ล่า ตริเอกานุกูล. (2568). การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดเชียงราย. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 18 (1), 134-146. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/social_crru/article/view/281498/188605
- วัลลภ วรรณโอสถ และสันติธร ฤทธิภักดี. (2567). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน OTOP นวัตวิถีเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(1), 217-231. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/261377/182453>
- ศรีัญญา ประสพชิงชนะ. (2568). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 33 (2), 131-147. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/283472/190420>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการการยุติศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580* (ฉบับย่อ). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อนุวัฒน์ ชมภูปัญญา และธนิษฐา โรจนตระกูล. (2565). การพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนที่ยั่งยืน. *Journal of Modern Learning Development*, 7 (8), 414-430. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/256695/174399>

Coleman, J. (1998). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94: 95-120.

Krippendorff, J. (1980). *Content Analysis, An Introduction to Its Methodology*. Beverly Hills: Sage Publication.

Pretty, J., & Ward, H. (2001). Social capital and the environment. *World Development*, 29(2): 209-227.

Putnam, R. D. (1993). The prosperous community: Social capital and public life. *The American Prospect*, 13: 35-42.